

Jij de Baas

Ervaringen van scholen met ondernemend onderwijs

Voorblad

Naam auteur	R.H.J. van Beurden
Vakgebied	Management & Organisatie
Titel	Jij de Baas Ervaringen van scholen met ondernemend onderwijs
Onderwerp	Ondernemerschap in het onderwijs
Profiel	Organisator
Opleiding	Interfacultaire Lerarenopleidingen, Universiteit van Amsterdam
Doelgroep	Onderbouw voortgezet onderwijs
Sleuteltermen	Entreprenasium Jij de Baas Ondernemend onderwijs Ondernemerschap M&O
Links	www.entreprenasium.nl
Bibliografische referentie	Beurden, R.H.J. van (2013). Profielproduct Jij de Baas. Amsterdam: Instituut voor de Lerarenopleiding UvA.
Studentnummer	10386599
Begeleider(s)	Dhr. A.H. Koffeman MA
Beoordelaar(s) indien bekend	Dhr. Dr. E. Joling
Opdrachtgever	Mevr. Drs. M. Rutgers
Datum	28 mei 2013

Samenvatting

Het Vechtstede College te Weesp start het schooljaar 2013 – 2014 met het project Jij de Baas, de eerste fase van het Entrepnasium. Het Entrepnasium is voortgezet onderwijs voor entrepreneurs waarbij een scholier leert door maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Met het Entrepnasium wil het Vechtstede College een speciaal programma in het curriculum opnemen, om aan de interesses van de havo-leerlingen te voldoen. Daarbij wil het Vechtstede College zich sterker kunnen profileren.

Voor het introduceren van een nieuw programma dienen allerlei zaken te worden georganiseerd. Dit profielproduct heeft onderzoek gedaan naar de ervaringen van vijf scholen met Jij de Baas en is opgehangen aan de gedefinieerde leerdoelen. Onderzocht is in welke mate deze zijn gerealiseerd, de sterke kanten en verbeterpunten. Tevens zijn schoolspecifieke doelstellingen onderzocht en indicatoren voor doorstroming naar de vervolgfases van het Entrepnasium.

Alle geïnterviewde scholen geven aan dat de leerlingen over het project Jij de Baas enthousiast zijn. De motivatie van de leerlingen kan onder druk komen te staan, als zij niet in staat zijn tot een goed idee te komen. De leerlingen vonden het leuk om samen te werken met de gegeven vrijheid.

De (sub-)leerdoelen vanuit de Stichting Entrepnasium over Jij de Baas zijn concreet en gedetailleerd omschreven. De deelnemende scholen geven echter hun eigen invulling aan deze leerdoelen en wordt in alle gevallen gekoppeld aan hun eigen schoolspecifieke doelstelling.

Alle scholen geven aan dat het proces van leren voor de leerlingen voor hen het primaire doel is, wat een spanningsveld kan opleveren met de Goede doelen.

Het Vechtstede College geeft aan dat het product in hoge mate bruikbaar is en in voldoende mate recht doet aan de wensen van de opdrachtgever.

<u>Inhoudsopgave</u>	blz.
Samenvatting	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding	4
Het Entreprenasium	4
Jij de Baas	5
Onderzoeksdoel	6
Onderzoeksaanpak	6
Onderzoeksresultaten	7
1. Algemeen	7
2. Realisatie algemene leerdoelen	7
3. Realisatie specifieke leerdoelen	8
4. Schoolspecifieke doelstellingen	8
5. Evaluatie Jijde Baas	9
6. Doorstroming	9
7. Opmerkingen over de uitvoering	10
Evaluatie van het onderzoek	12
Conclusie en aanbevelingen	13
Betrokken personen	13
Literatuur	13
Bijlagen	
1. Doelstellingen Jij de Baas	14
2. Doelstellingen Entree	15
3. Onderzoeksresultaten	16
4. Vragenlijst	20

Inleiding

Volgens Jan Verhulst, rector van het Vechtstede College zijn Havo leerlingen pragmatischer ingesteld dan VWO leerlingen. Deze uitspraak deed hij op een verkenningssamenkomst met docenten over het Entreprenasium op 30 oktober 2012.

De schoolleiding van het Vechtstede College heeft begin 2013 besloten het komende schooljaar te starten met de eerste fase van het Entreprenasium, genaamd Jij de Baas.

Met het Entreprenasium wil het Vechtstede College een speciaal programma voor havoleerlingen in het curriculum opnemen om aan de interesses van deze leerlingen tegemoet te komen en het Vechtstede College een sterkere (markt-) positie te geven. De stelling van het Vechtstede College over de havo wordt door onderzoek onderschreven. Zo stellen Vermaas en van der Linden¹ dat, havoleerlingen meer behoefte hebben aan praktijk en dat de havo meer competentie- / praktijkgericht moet worden gemaakt. Daarbij dient de buitenwereld meer binnen te worden gehaald.

Vwo-leerlingen zijn meer cognitief georiënteerd. Voor vwo-leerlingen heeft het Vechtstede College een speciaal bètaprogramma met als doel een hoger aandeel leerlingen met een bètaprofiel te realiseren. Deze aanpak wordt door het bestuur van het Vechtstede College als zinvol beoordeeld onder andere door de groei van het een aantal leerlingen dat voor een bètaprofiel heeft gekozen.

Het Entreprenasium is voor de leerlingen gericht om de buitenwereld binnen te halen, waarbij de leerlingen zelfstandig een maatschappelijk verantwoorde onderneming opstarten.² Het Vechtstede College wil met het Entreprenasium aan deze behoefte voor geselecteerde leerlingen tegemoet komen.

Om tot een goede implementatie van het project Jij de Baas te komen, dienen allerlei aspecten uitgewerkt te worden. Vanuit mijn achtergrond Bedrijfskundige en als student ILO M&O heb ik veel interesse in dit onderwerp.

Het Entreprenasium

De Coöperatieve Vereniging Entreprenasium U.A. (CVE) definieert het Entreprenasium als voortgezet onderwijs voor entrepreneurs waarbij een scholier leert door maatschappelijk verantwoord ondernemen. Een leerling stippelt daartoe zijn eigen leerroute uit. Dit kan uiteindelijk leiden tot een eigen bedrijf en een eigen diploma.³

Het Entreprenasium bestaat nog niet zolang als leerroute. Het initiatief tot het Entreprenasium is in 2007 genomen door Mariëlle Janssen en Rob Slagter. Het Hondsrug College te Emmen is in 2009 als eerste school gestart met het Entreprenasium. Op het moment nemen 5 scholen deel aan het Entreprenasium en zijn 7 scholen aspirant-lid (dit is inclusief het VsC). Uit de interviews is gebleken dat de scholen het Entreprenasium en Jij de Baas op verschillende wijze vorm geven.

Het Vechtstede College is onderdeel van de Gooise Scholenfederatie met acht scholen in het Gooi. Het GSF heeft de licenties van het Entreprenasium centraal aangekocht. Het A. Roland Holst in Hilversum en het Goois Lyceum zijn het schooljaar 2012 begonnen met het Entreprenasium.

De fasen van het Entreprenasium zijn:

- Fase A Jij de Baas en PEP (Promotie en Productie).
- Fase B via Entree
- Fase C LOL (Leren ondernemend te leren).
- Fase D Onderzoek
- Fase E Plan
- Fase F Uitvoering
- Fase G Diploma

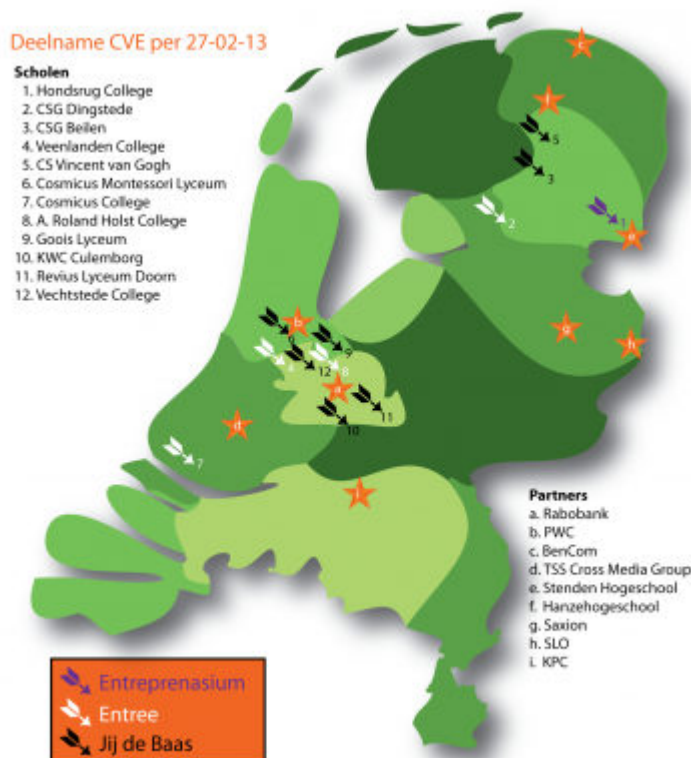
¹ IVA Beleidsonderzoek en advies, Mevr. Drs. J. Vermaas en Mevr. Drs. R. van der Linden, 2007 UvT

² www.entreprenasium.nl

³ www.entreprenasium.nl Programma Leerdoel fase G: Diploma

De ontwikkeling van een Entreprenasium vindt plaats op de school zelf, inclusief de scholing en de advisering door de CVE. De uitvoering van het Entreprenasium vindt veelal in CVE-verband plaats.

Geografische spreiding van het Entreprenasium:

De leerdoelen zijn binnen het Entreprenasium concreet omschreven. Op de leerdoelen van Fase A Jij de Baas wordt bij de onderzoeksresultaten nader ingegaan.

De leerdoelen van Entree, het vervolg op Jij de Baas, zijn:⁴

Leerdoel B1: De leerling kan de relevantie van het bestaande schoolprogramma voor zowel de maatschappij als voor de eigen ontwikkeling demonstreren. *De leerling toont dit door vakinhouden uit verschillende disciplines op eigen initiatief betekenisvol in te zetten voor de ontwikkeling van zijn eigen maatschappelijke onderneming.*

Leerdoel B2: De leerling kan een bewuste keuze maken voor het Entreprenasium. *De leerling toont dit leerdoel door derden enthousiast te informeren over relevante zaken betreffende het Entreprenasium en het eigen persoonlijke profiel geïntegreerd in een overtuigende onderbouwing waarom beide bij elkaar passen.*

Het onderzoek heeft is gericht op Fase A Jij de Baas.

Project Jij de Baas

Jij de Baas is onderdeel van fase A van het Entreprenasium. Het is een project dat op scholen in de brugklas wordt uitgevoerd als verkenning van het introduceren van ondernemerschap door de scholieren, door de docenten en door de school zelf.⁵ Hierna kan de school kiezen verder te gaan met het vervolg onderdelen van het Entreprenasium.

Het doel van Jij de Baas is om te verkennen of maatschappelijk ondernemend onderwijs passend is.

De leerlingen dienen een goed idee om te zetten in een onderneming voor een goed doel. Jij de Baas biedt de mogelijkheid om het programma aan te passen aan de wensen van de school. Tevens dient Jij de Baas

⁴ www.entreprenasium.nl Programma Entree Fase B van het Entreprenasium

⁵ www.entreprenasium.nl Jij de Baas; Gids voor de organisator

de basis om tot een (toekomstige) selectie te komen voor leerlingen om verder te kunnen gaan met het Entreprenasium.

Jij de Baas is een serie lessen waarbij maatschappelijk bewust ondernemen centraal staat.⁶

In de Gids voor de docent staat omschreven:

Het eerste evenement van deze cursus is de Goede Doelenmarkt. Een aantal goede doelen brengen hun activiteiten onder de aandacht van de leerlingen. De leerlingen verdiepen zich in de verschillende goede doelen en kiezen er een uit. Vervolgens is het de bedoeling dat ze door middel van een zelfbedachte, originele activiteit en in een ondernemingsachtige setting het goede doel van hun keuze gaan helpen.

Onderzoeksdoel

Het doel van het onderzoek is het Vechtstede College advies te geven op kernpunten voor het plan van aanpak voor het project Jij de Baas om tot een succesvolle implementatie te komen.

De onderzoeksvragen zijn gericht op het verkrijgen van inzicht over:

1. Algemene vragen over aanvang van Jij de Baas, de deelnemende leergangen en over de intentie het gehele programma van het Entreprenasium in te voeren.
2. De mate van realisatie van de door het Entreprenasium gedefinieerde doelstellingen van Jij de Baas
3. Inventarisatie van schoolspecifieke doelstellingen en de mate van realisatie
4. De succesfactoren en de verbeterpunten van de realisatie van de leerdoelen.
5. De evaluatie van de scholen over Jij de Baas.
6. De gehanteerde criteria voor doorstroming naar de vervolgfases van het Entreprenasium.

Onderzoeksaanpak

Het onderzoek is beschrijvend onderzoek. Bij beschrijvend onderzoek gaat het om de beschrijving en categorisering van kenmerken van onderzoekseenheden aan de hand van vooraf gegeven systematiek.⁷

De leerdoelen van Jij de Baas zijn concreet omschreven. De vragen zijn gekoppeld aan de (sub-) leerdoelen van Jij de Baas en richten zich op de mate van realisatie, de sterke kanten en verbeterpunten.

De leerdoelen waren hiermee ijkpunten, waarmee de antwoorden gerubriceerd kon worden.

Diverse antwoorden zijn niet rechtstreeks aan een specifiek leerdoel te koppelen en waren meer van organisatorische aard. Deze zijn in aparte paragraaf ondergebracht.

Om het onderzoek valide te maken is speciale aandacht gegeven aan de doelstellingen van de scholen. Scholen die het Entreprenasium als kapstok gebruiken om hun school te willen profileren kunnen andere keuzen maken in maatwerk ten opzichte van scholen die een speciale opleidingsroute willen maken voor bijvoorbeeld de havo. De succesfactoren, verbeterpunten en evaluatie hebben direct verband met deze doelstellingen.

Het onderzoek en de verwerking zijn als volgt uitgevoerd:

- Door middel van interviews op basis van een vooraf opgestelde vragenlijst.
- De interviews zijn afgenomen bij de verantwoordelijken voor Jij de Baas.
- De interviews zijn opgenomen om te komen tot een juiste verwerking van de gegevens.
- De geïnterviewden is de mogelijkheid geboden van membercheck. Hierbij konden de geïnterviewde correcties maken op wat is vastgelegd met als doel de validiteit te verhogen.
- De respons is verwerkt in een antwoordenmatrix.
- Vanuit deze gegevens zijn de conclusies en aanbevelingen opgesteld.
- De onderzoeksvragen en uitwerkingen zijn als bijlage bijgevoegd.

⁶ Idem

⁷ Peer K van, D. Bours, P. Beaujean. Vragen en antwoorden Onderzoeksmethoden

De mate waarin de (sub-)leerdoelen zijn behaald zijn weergegeven in een schaal helemaal niet tot volledig. Bij de verwerking is deze schaal meetbaar gemaakt door een waarde toe te kennen van 1 tot 5.

1. Helemaal niet
2. Een beetje
3. Neutraal
4. Bijna volledig
5. Volledig

Het onderzoek is uitgevoerd bij vijf scholen die het Entreprenasium en Jij de Baas een of meerdere keren hebben uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd bij:

- Cosmicus College, Rotterdam
- Cosmicus Montessori Lyceum, Amsterdam
- Goois Lyceum, Bussum
- Roland Holst College, Hilversum
- Veenlanden College, Mijdrecht

Onderzoeksresultaten

1. Algemeen

De enquête is bij 5 scholen afgenomen. Hiervan zijn vier scholen het schooljaar 2012 – 2013 met Jij de Baas begonnen. In heel Nederland zijn er nog 3 scholen die het Entreprenasium draaien die in 2011 of eerder zijn begonnen.

Bijna alle scholen geven aan, dat de klassen waar Jij de Baas wordt gedaan, een sterk economisch profiel hebben en zij een tegenhanger voor het Technasium wilden. Veenlanden geeft aan dat zij behoefte had zich sterker te kunnen profileren.

Op alle scholen wordt Jij de Baas in het eerste leerjaar uitgevoerd. De opbouw naar leergangen is wisselend. Op het Roland Holst in alle 1^e leergangen (mavo t/m vwo). Op het Veenlanden College in de combiklas mavo/havo en havo. Op het Goois Lyceum alleen het Gymnasium. Bij het Cosmicus College in de havo en vwo (heeft geen mavo) en afsluitend op het Cosmicus Montessori College in de combiklas mavo/havo, havo en vwo.

2. Realisatie van de algemene leerdoelen Jij de Baas

Jij de Baas heeft twee algemene doelstellingen.

*A1 Jij de Baas Leerdoel A1: De leerling kan een positieve bijdrage leveren aan de samenleving. De leerling demonstreert dit via een **betrokken en verantwoordelijke houding** tijdens de activiteiten van het project Jij de Baas.*

Deze doelstelling wordt door de scholen Bijna volledig tot volledig gehaald. Gemiddeld 4,2 op de schaal van 1 tot en met 5. Voor alle scholen geldt de betrokkenheid en het enthousiasme van de leerlingen.

De motivatie van de leerlingen kan verminderen voor die leerlingen die zelf geen goed idee kunnen aandragen.

De meeste antwoorden gaan over het project zelf; niet over het leerdoel. Het realiseren van een positieve bijdrage aan de samenleving is voor de deelnemende scholen niet het centrale leerdoel.

*A2 Jij de Baas leerdoel A2: De leerling kan een weloverwogen keuze maken voor het verder verkennen van maatschappelijk ondernemend onderwijs. De leerling demonstreert dit door op grond van zijn ervaringen met Jij de Baas of andere maatschappelijk ondernemende ervaringen zijn keuze **logisch en consistent te onderbouwen**.*

Deze doelstelling wordt minder gerealiseerd. Gemiddeld 3,2 (1 x Een beetje 3 x Neutraal 1 x Volledig)
De leerlingen kunnen heel goed aangeven waarom hun keuzen het beste is en dit zeer goed onderbouwen.
De leerlingen die moeite hebben om tot een goed idee te komen, zijn minder in staat hun keuzen te motiveren.

Het maatschappelijk ondernemen wordt door de leerlingen minder onderbouwd. De scholen hebben het accent gelegd op het proces van leren door de leerlingen en niet op het maatschappelijke ondernemend onderwijs.

3. Realisatie van de specifieke leerdoelen Jij de Baas

Jij de Baas heeft 8 subdoelen te rangschikken naar de goede doelen, het ondernemen en het besluiten.
Binnen deze subdoelen hebben geen van de scholen eigen doelstellingen toegevoegd.

De beoordeling over de realisatie, de goede kanten en verbeterpunten gaan vooral over het doorlopen proces. Voor de gedetailleerde resultaten per leerdoel wordt verwezen naar Bijlage 3.

De belangrijkste conclusies zijn:

- De leerlingen kunnen hun keuzen voor hun idee heel goed beargumenteren.
- Sommige groepen hebben hele goede uitvoerbare ideeën aangebracht. Sommige groepjes komen niet verder dan de “standaardideeën” als cupcakes bakken en flessen verzamelen.
- Meerdere scholen geven aan dat die leerlingen, die hiertoe minder in staat zijn, meer begeleid moeten worden, zodat alle fasen van het project worden doorlopen. De begeleider / docent kan hierin een actievorende ondersteunende rol spelen, zonder de leerlingen teveel te sturen.
- De scholen hebben deze leerlingen zoveel mogelijk hun de vrijheid gegeven, het project naar hun inzicht uit te voeren. Jij de Baas is van de leerlingen en niet voor de leerlingen.
- Bij de afsluiting van het project konden ook de minder goede leerlingen beargumenteren, hoe zij het project beter hadden kunnen uitvoeren.
- Alle leerlingen kunnen heel goed reflecteren over het project en of ondernemend onderwijs iets voor hen is.
- Het logboek heeft vooral in het begin van het project een goede functie voor alle leerlingen. Deze functie neemt af gedurende het project door de grote mate van herhaling. Het is zinvol het logboek digitaal te maken.
- Bij de meeste scholen ligt niet het accent op het fictief inschrijven bij de Kamer van Koophandel en het oprichten van een eigen bedrijf.

Naast de beoordeling over de realisatie van de verschillende leerdoelen, zijn diverse opmerkingen gemaakt die niet specifiek aan een van de leerdoelen kunnen worden gekoppeld. Deze zijn opgenomen onder Evaluatie op de uitvoering van Jij de Baas.

4. Schoolsamenwerkingsdoelstellingen

Alle scholen hebben een of meerdere eigen schoolsamenwerkingsdoelstellingen, deze worden volgens de scholen goed gerealiseerd. De schoolsamenwerkingsdoelstellingen zijn:

Cosmicus	Het Cosmicus College te Rotterdam heeft aan Jij de Baas als extra specifiek doel Leiderschap gegeven. Leiderschap is veel breder dan Ondernemerschap. Leiderschap is leren voor jezelf opkomen; het initiatief durven nemen.
Dit leerdoel is vooral bereikt door die leerlingen, die zich uitgedaagd voelen.
Voor de leerlingen die zich minder uitgedaagd voelden, is dit schoolsamenwerkingsdoel minder geslaagd.
Goois Lyceum	Ondernemerschap komt in de gehele onderbouw van het Gymnasium in de jaargangen 1 t/m 3 terug. Het Goois Lyceum wil met Ondernemerschap de Gymnasiasten 21 eeuwse vaardigheden meegeven, zoals samenwerken, presenteren en dergelijke. Capita Selecta

richt zich op kunst en media en wordt in het 1e halfjaar gegeven en Jij de Baas in het 2e halfjaar. Aan het vak Ondernemerschap wordt 2 uur per week besteed. Geen opmerkingen over sterke kanten en verbeterpunten.

Roland Holst	De mentoren te laten bepalen of ondernemende leerlingen zich kunnen profileren. Daarbij wordt een verband gelegd met Beeldende vorming en TMA (Taal en maatschappij) De mentoren hebben een goed beeld gekregen over ondernemende leerlingen. De nadruk op het schoolspecifieke doel zal meer worden benadrukt, waarbij de koppeling met Beeldende vorming en TMA versterkt zal worden.
Veenlanden	Het Veenlanden College heeft meerdere schoolspecifieke doelstellingen. De eerste richt zich op talentontwikkeling; weg van de zessencultuur. Leerlingen die goede cijfers hebben, moeten wat anders c.q. meer kunnen doen. Het Entreprenasium biedt de mogelijkheid tot differentiatie in het onderwijs. Als tweede extra doel heeft Veenlanden het Vecon en EBCL Certificaat. Ondernemers dienen een goede bedrijfseconomische basis te hebben. Veenlanden draait hier al jaren met succes mee. Dit schoolspecifieke doel is volledig geslaagd. De toekomst moet uitwijzen of het ook is gerealiseerd. Ook de mogelijkheid tot profilering met het Entreprenasium wordt aangegeven. De leerlingen zijn goede ambassadeurs voor de school. Tegen de verwachting in heeft Veenlanden een grotere aanmelding van nieuwe leerlingen gekregen, dan verwacht.
CMC	Het Cosmicus Montessori College heeft als eigen leerdoel binnen / buiten leren. Hiermee wordt bedoeld, dat de leerlingen niet alleen binnen de school leren, maar ook door de interactie met buiten de school leren. Daarbij is Jij de Baas gekoppeld aan de docenten van het vak Wereldburger.

5. Evaluatie Jij de Baas

Alle scholen zijn enthousiast over Jij de Baas. Het project zal op alle scholen onderdeel van het programma blijven. De aangebrachte wijzigingen zijn hoofdzakelijk van organisatorische aard.

De geïnterviewde scholen geven aan de volgende wijzigingen te willen doorvoeren:

- Meer aandacht besteden aan het creatieve proces van de leerlingen, zodat zij tot een goed en haalbaar idee kunnen komen.
- Het creatieve en leerproces van de leerlingen explicieter maken.
- Betere afstemming over de doelstellingen met de goede doelen.
- Logboek redigeren en digitaal maken.

6. Doorstroming

Uit het onderzoek blijkt dat de verscholen een verschillende invulling geven aan het vervolgtraject op Jij de Baas.

- Alleen Veenlanden heeft in het eerste jaar zowel Jij de Baas gedaan met aansluitend Entree.
- Het Cosmicus College en Cosmicus Montessori College hebben een vervolgtraject voor het 2^e jaar op het programma staan. Over de vorm en inhoud moet nog een besluit worden genomen.
- Het Roland Holst wil het komende leerjaar een breed opgezet Entree gaan draaien.
- Het Goois Lyceum richt zich meer op een groot project. Gedacht wordt aan het organiseren door de leerlingen van een sportdag.

Uit de enquête blijkt, dat slechts een klein deel van de leerlingen stromen door naar de vervolgfase Entree (5 tot 10%). Uit Jij de Baas komt goed naar voren welke leerlingen ondernemend zijn ingesteld.

Geen van de scholen hebben het volledige programma Entreprenasium opgenomen. Veenlanden heeft

De intentie een volledig Entreprenasium in te voeren. Het Roland Holst op termijn t/m 4 havo. De andere scholen hebben niet deze intentie.

Doordat veel scholen nog in de beginfase van het Entreprenasium zitten, is geen goed beeld te geven over het vervolgprogramma. Het onderzoek heeft zich ook niet gericht op het vervolgprogramma.

7. Opmerkingen over de uitvoering van Jij de Baas

Profilering

In de periode vanaf medio januari tot en met mei hebben de scholen de afspraak geen mediacontacten te leggen in verband met de schoolkeuze van aankomende leerlingen. Bij de planning van het project is het van belang hiermee rekening te houden.

De goede leerlingen / groepjes zijn hele goede ambassadeurs van de school. Een school neemt de leerlingen mee naar opendagen op lagere scholen.

Vakoverstijgend onderwijs

Diverse scholen koppelen Jij de Baas aan andere vakken, zoals aan Beeldende vorming en Nederlands. Bij leerdoel A2c gaan de leerlingen reclame maken voor hun idee.

Slecht Nederlands kan een negatieve uitstraling voor de school geven, als de leerlingen met reclame-uitingen naar buiten treden.

Koppelen aan Economie. Het is zinvol de leerlingen te ondersteunen met richtlijnen voor een ondernemingsplan en reclame.

Het Goois Lyceum heeft onderdelen van Economie toegevoegd, als kostprijs berekening en promotie.

Zo hebben leerlingen een supermarkt bezocht en hebben kennis genomen van indeling van schappen / kopstellingen. Sommige groepen hebben een kraam verworven op een echte markt en zich daar gepresenteerd.

Begeleiding

Het koppelen van Jij de Baas aan de mentoren kan problemen geven in de uitvoering, omdat niet alle leerlingen op hetzelfde tijdstip mentorles hebben en sommige programmaonderdelen wel gelijktijdig plaatsvinden.

De begeleiders dienen enthousiast te zijn en in staat te zijn te kunnen organiseren. Daarbij dienen zij de leerlingen te kunnen motiveren en ondersteunen, zonder te sterk richtinggevend te zijn.

De leerlingen dienen namelijk vrij / zelfstandig het project te kunnen uitvoeren.

De groepsgrootte dient maximaal vier leerlingen te zijn. Enkele scholen geven aan dat groepjes van drie leerlingen optimaal is.

Voortgang

Sommige groepen zijn heel snel met de uitvoering en andere groepen lopen ver achter.

Voor deze snelle groepen zal een aanvullend programma beschikbaar moeten zijn om hun zinvol bezig te kunnen laten zijn. Het is de taak van de begeleider het proces te bewaken, zodat alle leerlingen het gehele programma doorlopen.

Goede doelen

Tussen de doelstellingen van de scholen en de goede doelen kan een spanningsveld ontstaan.

Het doel van de scholen zijn niet gelijk aan die van de goede doelen. De laatste hebben als primair doel het verzamelen van geld. Voor de school is het (leer-)proces van de leerlingen het belangrijkste.

Daarbij kunnen sommige ideeën geen geld opleveren, maar wel een bijdrage geven voor de goede doelen.

Sommige groepen hebben reclame gemaakt door middel van flyers en het maken van websites. De resultaten hiervan zijn niet meetbaar. De leerlingen kunnen hier wel veel van hebben geleerd.

De goede doelen dienen zicht te realiseren, dat zij zich hebben te verkopen aan de leerlingen.

De leerlingen kiezen voor het beste verhaal en niet voor de naam / het imago van een goed doel. Sommige goede doelen komen alleen met een kraam en verwachten, dat voor hen wordt gekozen.

Het is zinvol de Goede doelen een workshop te laten geven over hun goede doel. Niet alle goede doelen hebben daar interesse in of werken daaraan mee.

Sommige leerlingen willen soms zelf graag een goed doel inbrengen. Het is zinvol eerst ervaring op te doen met door de school aangebrachte goede doelen en pas in een latere fase de leerlingen deze mogelijkheid te geven.

Vorbereiding door de leerlingen op de Goede doelendag

De leerlingen dienden over de goede doelen zelf informatie te verzamelen en per goed doel drie vragen op te stellen. Hierbij kunnen zij gebruik maken van internet, maar ook de goede doelen zelf benaderen. Dit laatste dient wel met de goede doelen te worden afgestemd.

Goede doelendag

Een centrale ruimte voor een goede doelenmarkt kan veel onrust opleveren. Het kan zinvol zijn elk goed doel een eigen ruimte te geven. De workshops kunnen dan ook meteen in die ruimte worden gegeven. Het Roland Holst geeft aan de groepjes niet meer dan aan drie workshop te laten deelnemen, omdat de geboden informatie voor de leerlingen teveel kan worden.

Omgekeerde goede doelendag

Diverse scholen hebben gekozen voor een omgekeerde goede doelen dag als afsluiting van Jij de Baas. Zij zijn hier zeer enthousiast over. Op deze omgekeerde Goede doelendag worden de goede doelen en de ouders uitgenodigd. De leerlingen geven een presentatie over hun keuzen, de aanpak, het proces, hun resultaten en wat zij hebben geleerd. De leerlingen zijn hierbij heel goed instaat aan te geven, wat zij goed hebben gedaan en wat zij beter anders hadden kunnen aanpakken.

Logboek

Het logboek van Jij de Baas is een zinvol ondersteunend middel voor die leerlingen, die niet zo goed weten het project aan te pakken. Vooral in het tweede deel van het project, wordt de toegevoegde waarde van het logboek minder, door de grote mate van herhaling. Alle ondervraagde scholen geven aan het logboek te herzien. Het is zinvol het logboek digitaal te maken.

Beschikbaar materiaal

Het standaard materiaal vanuit de Stichting Entreprenasium is in eerste instantie ontwikkeld door de scholen in Emmen en Meppel. Gecontroleerd dient te worden of het standaardmateriaal aansluit bij de doelstellingen van Vechtstede en zo nodig worden aangepast.

Het programma onderdeel "Who wants to be a millionaire" kan voor veel leerlingen te moeilijk qua taalgebruik (met name voor de mavo-leerlingen).

Sponsors en microkrediet

Om de leerlingen financiële armslag te geven hun idee te realiseren, kan het zinvol zijn de leerlingen de mogelijkheid te bieden sponsors binnen te halen of microkrediet te geven door de school op basis van een beoordeling van hun ondernemingsplan.

Centrale evaluatie Jij de Baas

De leerlingen dienen aan het eind van het project een enquête in te vullen voor de evaluatie; niet op vrijblijvende basis van de begeleider.

Overig

Het kan zinvol zijn foto's en filmopnamen te maken van de leerlingen gedurende het project Jij de Baas. Een school maakt aan de hand van het beschikbare materiaal compilaties.

Het Vechtstede College dient de leerlingen een brief mee te geven over het project waar de leerlingen mee bezig zijn, indien zij de uitvoering van hun project buiten de school doen.

Evaluatie van het onderzoek

Het Entreprenasium en Jij de Baas zijn relatief jonge programma's. De geïnterviewde scholen hebben Jij de Baas pas een keer, hoogstens twee keer, uitgevoerd. Bewust is gekozen om bij deze scholen de interviews te houden, omdat deze scholen recent met Jij de Baas zijn begonnen.

Op de vijf scholen is een interview gehouden met de verantwoordelijke voor Jij de Baas aan de hand van een enquêteformulier met membercheck.

Nadat het plan van aanpak van dit profielproduct was goedgekeurd, zijn de enquêtevragen verder uitgewerkt en geredigeerd. De vragen zijn gekoppeld aan de (sub-)leerdoelen van Jij de Baas en richten zich op de mate van realisatie, de sterke kanten en verbeterpunten.

De leerdoelen waren hiermee ijkpunten, waarmee de antwoorden gerubriceerd konden worden. Diverse antwoorden zijn niet rechtstreeks aan een specifiek leerdoel te koppelen en waren meer van organisatorische aard. Zo waren tijdens de interviews de antwoorden veel uitgebreider dan alleen de beoordeling op realisatie, de sterke kanten en verbeterpunten. Hierbij werden veel opmerkingen gegeven over het proces en de uitvoering. Veel reacties gingen over aspecten van een andere orde, zoals afstemming met de Goede doelen, het logboek en andere punten van organisatorische aard. Deze zijn voor zover mogelijk allen verwerkt en weergegeven onder de paragraaf Opmerkingen over de uitvoering van Jij de Baas.

De onderzoeksresultaten en de opmerkingen hebben een behoorlijk goed inzicht gegeven over aandachtspunten voor het organiseren van Jij de Baas en zijn volgens mij goed bruikbaar voor het Vechtstede College.

Jij de Baas bestaat uit diverse programmaonderdelen. Het was binnen het tijdsbestek van dit profielproduct niet mogelijk de verschillende onderdelen apart te onderzoeken. Van diverse onderdelen zijn verbeterpunten opgenomen, voor zover deze aan de orde kwamen bij de verschillende leerdoelen.

Het was opvallend dat alle geïnterviewde scholen Jij de Baas hebben gekoppeld aan hun eigen school-specifieke doelstellingen. Met name de doelstelling van het Cosmicus College uit Rotterdam om Jij de Baas te koppelen aan leiderschap vond ik bijzonder. Ondernemerschap heeft aspecten van leidinggeven. Maar een leider hoeft niet automatisch een ondernemer te zijn. Beiden gaan naar mijn mening over persoonskenmerken.

De recente toename van het aantal aspirant-leden geeft de behoefte aan naar een programma voor ondernemend onderwijs in de onderbouw. De uitvoering van Jij de Baas op de scholen is zeer verschillend en nog in ontwikkeling. Ondanks dat de opbouw van de vragenlijst zeer gestructureerd is opgebouwd rond de (sub-) leerdoelen, waren de antwoorden verschillend van aard. De leerdoelen vanuit het Entreprenasium zijn meer een leidraad, waar de scholen zelf hun eigen invulling aangeven.

Het Entreprenasium en Jij de Baas zijn relatief jonge programma's. De geïnterviewde scholen hebben Jij de Baas pas een keer, hoogstens twee keer, uitgevoerd. Bewust is gekozen om bij deze scholen de interviews te houden, vanuit de verwachting dat hiermee meer organisatorische aspecten aan de orde zouden komen.

Met veel plezier heb ik aan dit profielproduct gewerkt. Ik dank de geïnterviewden voor de tijd een aandacht, die zij gemaakt hebben om mij te helpen bij de uitvoering. Speciale dank aan de teamleiders van het Vechtstede, waarmee ik op een plezierige wijze heb mogen samenwerken. En natuurlijk niet te vergeten Maaike Rutgers die, ondanks haar drukke werkzaamheden, altijd tijd kon vinden voor overleg.

Conclusie en aanbeveling

- Alle geïnterviewde scholen geven aan dat de leerlingen over het project Jij de Baas enthousiast zijn. De motivatie van de leerlingen kan onder druk komen te staan, als zij niet in staat zijn tot een goed idee te komen. De leerlingen vonden het leuk om samen te werken met de gegeven vrijheid.
- De (sub-)leerdoelen vanuit de Stichting Entreprenasium over Jij de Baas zijn concreet en gedetailleerd omschreven. De deelnemende scholen geven echter hun eigen invulling aan deze leerdoelen en wordt in alle gevallen gekoppeld aan hun eigen schoolspecifieke doelstelling.
- Alle scholen geven aan dat het proces van leren van de leerlingen voor hen het primaire doel is, wat een spanningsveld kan opleveren met de Goede doelen.
- Uit het onderzoek zijn allerlei aspecten van organisatorische aard naar voren gekomen. Het gehele product biedt het Vechtstede College handvatten voor een goede start met Jij de Baas. Het koppelen van het onderzoek aan de leerdoelen maakt het product reproduceerbaar.
- Het Vechtstede College heeft het onderzoek als voldoende tot goed beoordeeld al naar gelang het criterium. Aangegeven wordt, dat het product in hoge mate bruikbaar is en in voldoende mate recht doet aan de wensen van de opdrachtgever.

Dit onderzoek heeft zich gericht op Jij de Baas. Voor het Vechtstede College kan het zinvol zijn over een jaar een vervolgonderzoek te laten doen over de volgende onderwerpen:

- De ervaringen en uitvoering over de verschillende onderdelen van Jij de Baas
- De ervaringen en uitvoering over het aansluitende programmaonderdeel Entree en LOL.
- Hoe het ontwikkelen van leiderschap van leerlingen ingepast kan worden binnen het Entreprenasium.

Betrokken personen

In alfabetische volgorde:

- Mevr. A. Kroeze, 2^e en 3^e leerjaar havo, Vechtstede College te Weesp
- [REDACTED], [REDACTED] Goois Lyceum te Bussum
- Mevr. Drs. M. Rutgers, teamleider bovenbouw Havo, Vechtstede College te Weesp
- Mevr. M. Spoelder, 1^e leerjaar, Vechtstede College te Weesp
- Dhr. H. Solmaz, docent economie. Cosmicus Montessori College te Amsterdam
- Dhr. G. Spall. Docent Lichamelijke opvoeding, A. Roland Holst College te Hilversum
- Mevr. Drs. J.A. Sweerts-van den Enk, teamleider havo2, 3 en Ath 2, Het Veenlanden College te Mijdrecht
- Dhr. Drs. J.W. Verhulst, rector, Vechtstede College te Weesp
- Mevr. Dr. A.E.C. Volgers, docent vreemde talen, Cosmicus College te Rotterdam

Literatuur

- Deben B., F. van de Luijten, K. Werter. (2012). *Leerlingen over de 'ideale' opdracht*. AcOA. Repository.
- Entreprenasium. www.entreprenasium.nl
- Hooft-Janmaat J.. (2012). *Het Griffland College een Vecon Business School*. ILO. Repository.
- Jacobs J.. (2012). *De wenselijkheid van Vecon Business School*. ILO. Repository.
- Peer K. van, D. Bours, P. Beaujean. (jaartal onbekend). *Vragen en antwoorden Onderzoeksmethoden*. http://members.home.nl/jreij/onderzoeksmethoden_vragen_en_antwoorden.pdf. Uitgeverij onbekend.
- Verhoeven, N. (2010). *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Boom Lemma uitgevers.
- Vermaas Drs. J., Drs. R. van der Linden. (2007). *Beter inspelen op havoleerlingen*. UvT.

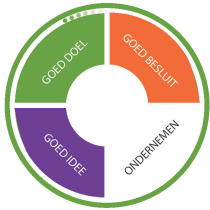
Jij de Baas

Fase A van het Entreprenasium

Pijlers

Leerroute

Leerdoelen

- Leerdoel A1: De leerling kan een positieve bijdrage leveren aan de samenleving.
De leerling demonstreert dit via een betrokken en verantwoordelijke houding tijdens de activiteiten van het project Jij de Baas.
- Leerdoel A2: De leerling kan een weloverwogen keuze maken voor het verder verkennen van maatschappelijk ondernemend onderwijs.
De leerling demonstreert dit door op grond van zijn ervaringen met Jij de Baas of andere maatschappelijk ondernemende ervaringen zijn keuze logisch en consistent te onderbouwen.

Leerdoel A1a: De leerling kan een weloverwogen keuze voor een goed doel maken.
De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek overtuigend te argumenteren dat de keuze vanuit het eigen hart is.

Leerdoel A1b: De leerling kan een origineel idee voor een goed doel bedenken.
De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek te beschrijven dat het idee uit zichzelf is voort gekomen, en niet van iemand anders is afgekeken.

Leerdoel A2a: De leerling kan een eigen bedrijf oprichten.
De leerling toont dit leerdoel door zich fictief, op een correcte maar versimpelde wijze, in te schrijven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel.

Leerdoel A2f: De leerling kan reflecteren op zijn ervaringen met ondernemend onderwijs.
De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek een reflectie te plaatsen waarin hij een beargumenteerd antwoord geeft op de vraag of ondernemend onderwijs bij hem past (of niet).

Leerdoel A2b: De leerling kan een ondernemingsplan ontwerpen.
De leerling toont dit leerdoel door een plan op te stellen waarin minimaal een duidelijk antwoord wordt gegeven op de vragen: Wat wil ik? Wat kan ik? Wat ga ik doen?

Leerdoel A2c: De leerling kan reclame maken voor zijn of haar bedrijf.
De leerling toont dit leerdoel doordat hij aan derden zowel mondeling als schriftelijk de unieke voordelen van zijn of haar idee heeft genoemd, een persbericht heeft verstuurd en promotiematerialen heeft samengesteld.

Leerdoel A2d: De leerling kan zijn ondernemingsplan uitvoeren.
De leerling toont dit leerdoel door het plan uit te voeren en over te dragen aan het goede doel.

Leerdoel A2e: De leerling kan zijn onderneming uitdragen.
De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek te bewijzen dat het project onder de aandacht van klanten is gebracht.

Middelen

Websites

www.jijdebaas.nl
www.entreprenasium.nl
ELO vak Jij de Baas
website school

Media

Trailer Jij de Baas
Openingsfilm Lenie 't Hart
Voorlichtingsfilm Jij de Baas
Lijflied Jij de Baas
Muziek Jij de Baas
Video's van projecten

Brochures

Brochure Jij de Baas
Brochure MaS
Brochure Goede Doelenmarkt
Brochure Het Beste Idee
Brochure Startersdag
Brochure Speeddate
Brochure Entreprenasium*

Gidsen

Gids Jij de Baas voor de Leerling
Gids Jij de Baas voor de Docent
Gids Jij de Baas voor de Organisator

Instrumenten

Test Maatschappelijk Ondernemende Leerling
Online Logboek
Formulier Ondernemingsplan
Formulier Marktonderzoek
Evaluaties Jij de Baas
Inschrijving Jij de Baas handelsregister
Aanmelding voor de fase Entree*

** is alleen van toepassing voor leerlingen die willen toetreden tot ondernemend onderwijs op scholen die een Entreprenasium hebben*

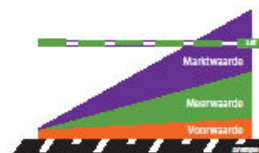
Programma

Entree Fase B van het Entreprenasium

Pijlers

Leerroute

Leerdoelen

Leerdoel B1: De leerling kan de relevantie van het bestaande schoolprogramma voor zowel de maatschappij als voor de eigen ontwikkeling demonstreren. De leerling toont dit door vakinhouden uit verschillende disciplines op eigen initiatief betekenisvol in te zetten voor de ontwikkeling van zijn maatschappelijke onderneming.

Leerdoel B2: De leerling kan een bewuste keuze maken voor het Entreprenasium. De leerling toont dit leerdoel door derden enthousiast te informeren over relevante zaken betreffende het Entreprenasium en het eigen persoonlijk profiel geïntegreerd in een overtuigende onderbouwing waarom beide bij elkaar passen.

MEERWAARDE	MARKTWAARDE	VOORWAARDE
<p>Leerdoel B1a: De leerling kan op eigen wijze aan vakinhouden betekenis geven. De leerling toont dit leerdoel door enkele geplande leeractiviteiten, voor bepaalde vakinhouden, te verdiepen of te vervangen door ondernemende leeractiviteiten.</p> <p>Leerdoel B1b: De leerling kan de maatschappelijke meerwaarde van zijn bedrijf duiden. De leerling toont dit leerdoel door voorbeelden te noemen die laten zien hoe zijn of haar bedrijf bijdraagt aan een betere samenleving.</p> <p>Leerdoel B2a: De leerling kan zijn enthousiasme voor het Entreprenasium laten blijken. De leerling toont dit leerdoel door minimaal een keer tijdens een officiële gelegenheid als ambassadeur voor het Entreprenasium op te treden.</p>	<p>Leerdoel B1c: De leerling kan een marktwaaide bedrijfsconcept bedenken. De leerling toont dit leerdoel door een zelf bedacht bedrijf te beschrijven en van daaruit enkele concrete opdrachten ten behoeve van derden uit te voeren.</p> <p>Leerdoel B2b: De leerling kan marktwaaide omzetten in concrete opbrengsten. De leerling toont dit leerdoel door alleen of met anderen een actie te organiseren die gelden opleveren ter financiering van bepaalde leeractiviteiten.</p> <p>Leerdoel B2c: De leerling kan zijn profiel als ondernemende leerling beschrijven. De leerling toont dit leerdoel door haar of zijn profiel te presenteren en die te verbinden aan het profiel van een ondernemende leerling.</p>	<p>Leerdoel B1d: De leerling kan het belang van het bestaande schoolprogramma tonen. De leerling toont dit leerdoel door tijdens de Entree fase zijn gemiddelde cijfers op pelf te houden voor alle vakken en te verbeteren voor vervangen vakken/vakinhouden.</p> <p>Leerdoel B2d: De leerling kan derden informeren over het Entreprenasium. De leerling toont dit leerdoel door minimaal een keer een leerling, ouder of andere geïnteresseerde wegwijs te hebben gemaakt over of op het Entreprenasium.</p> <p>Leerdoel B2e: De leerling kan een overtuigende onderbouwing voor zijn keuze opstellen. De leerling toont dit leerdoel door op een eigen website alle genoemde leerdoelen voor de Entree fase middels bewijzen en een gedegen bewijsvoering te onderbouwen.</p>

Middelen

Websites

www.entreetre.nl
www.entreprenasium.nl
ELO vak Entree
website school

Brochures

Brochure Entreprenasium

Media

Trailer Entree
Voorlichtingsfilm Entree
Muziek Entree
Video's van projecten

Gidsen

Gids Entree voor de Leerling
Gids Entree voor de Mentor
Gids Entree voor de Organisator

Instrumenten

Voorstelformulier
Persoonlijke website en blog
Projecten marktplaats
Grafische (ontwerp)programma's

Bijlage 3 Onderzoeksresultaten

Algemeen

Start	<p>Bij vijf scholen is de enquête afgenomen.</p> <p>Alleen Veenlanden is in 2011 begonnen. De vier andere scholen in 2012</p> <p>In heel Nederland zijn er nog 3 scholen die het Entrepasium draaien die in 2011 of eerder zijn begonnen</p>
Aanleiding	<p>Bijna alle scholen geven aan, dat zij in de klassen waar JdB wordt gedaan, een sterk economisch profiel hebben en zij een tegenhanger voor het Technasium wilden. Veenlanden geeft aan dat zij behoefte hadden zich sterker te kunnen profileren.</p>
Opleiding	<p>Divers. Roland Holst in alle 1^e leergangen (mavo t/m vwo), Veenlanden combiklas mavo/havo en havo. Goois Lyceum alleen Gymnasium, LMC havo en vwo (heeft geen mavo), Cosmicus Montessori combiklas mavo/havo, havo en vwo.</p>

Vervolgprogramma

Entree	<p>Alleen Veenlanden; in het eerste jaar wordt zowel Jij de Baas gedaan met aansluitend Entree.</p> <p>Cosmicus College en Cosmicus Montessori hebben het voor het 2^e jaar op het programma staan.</p> <p>Het Roland Holst wil het komende leerjaar een breed opgezet Entree gaan draaien.</p> <p>Het Goois Lyceum richt zich meer op een groot project, zoals het organiseren door de Iln van een sportdag.</p>
Entrepasium	<p>Geen van de scholen hebben het volledige programma Entrepasium opgenomen.</p> <p>Veenlanden heeft de intentie een volledig Entrepasium in te voeren. Het Roland Holst op termijn t/m 4 havo. De andere scholen hebben niet deze intentie.</p>

Algemene leerdoelen Jij de Baas

A1 *Jij de Baas* **Leerdoel A1: De leerling kan een positieve bijdrage leveren aan de samenleving. De leerling demonstreert dit via een **betrokken en verantwoordelijke houding** tijdens de activiteiten van het project *Jij de Baas*.**

Realisatie	4,2	3 x Bijna volledig	2 x Volledig
Meest tevreden	Voor alle scholen geldt de betrokkenheid en het enthousiasme van de Iln.		
Verbeterpunten	De motivatie van de leerlingen kan verminderen voor die leerlingen die zelf geen goed idee kunnen aandragen.		
Opmerking	<p>De meeste antwoorden gaan over het project zelf; niet over het leerdoel.</p> <p>Het realiseren van een positieve bijdrage aan de samenleving is voor de deelnemende scholen niet het centrale leerdoel.</p>		

A2 *Jij de Baas* **leerdoel A2: De leerling kan een weloverwogen keuze maken voor het verder verkennen van maatschappelijk ondernemend onderwijs. De leerling demonstreert dit door op grond van zijn ervaringen met *Jij de Baas* of andere maatschappelijk ondernemende ervaringen zijn keuze **logisch en consistent te onderbouwen**.**

Realisatie	3,2	1 x Een beetje	3 x Neutraal	1 x Volledig
Meest tevreden	De Iln kunnen heel goed aangeven waarom hun keuzen het beste is en dit zeer goed onderbouwen.			
Verbeterpunten	De Iln die moeite hebben om tot een goed idee te komen, zijn minder instaat hun keuzen te motiveren.			

- De onderbouwing van maatschappelijk ondernemen wordt door de leerlingen niet gedaan.
De scholen hebben het accent gelegd op het proces van leren door de leerlingen en niet op de maatschappelijke verantwoording.
- Opmerking Geen der scholen heeft accent gelegd op het maatschappelijk ondernemend onderwijs.

Specifieke leerdoelen Jij de Baas

Goed doel Leerdoel A1a: De leerling kan een weloverwogen keuze voor een goed doel maken. *De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek overtuigend te argumenteren dat de keuze vanuit het eigen hart is.*

- Realisatie 4,6 2 x Bijna volledig 3 x Volledig
Meest tevreden De leerlingen kunnen heel goed beargumenteren, dat hun keuzen voor hun doel het beste is. Het logboek is hierbij een kapstok.
Verbeterpunten Het logboek bevat veel herhaling en dient te worden aangepast.
Opmerking Het is zinvol het logboek digitaal te maken.

Goed idee Leerdoel A1b: De leerling kan een origineel idee voor een goed doel bedenken. *De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek dat het idee uit zichzelf is voortgekomen, en niet van iemand anders is afgekeken.*

- Realisatie 2,8 Divers: Helemaal niet, Een beetje, Neutraal, 2 x Bijna volledig
Meest tevreden Alle scholen geven aan dat sommige groepen hele goede ideeën konden aandragen.
Verbeterpunten Niet alle groepen kunnen goede ideeën aanbrengen.
Aan de leerlingen moet het doel van het project duidelijker worden gemaakt. Het primaire doel voor de leerlingen is leren van het proces en niet het geld binnen halen.
Opmerking Gewaakt moet worden voor een spanningsveld tussen de verwachtingen van de Goede doelen en de doelstellingen van de scholen. De begeleiders dienen hierover ook duidelijker te worden geïnstrueerd.

Ondernemen Leerdoel A2a: De leerling kan een eigen bedrijf oprichten. *De leerling toont dit leerdoel door zich als fictief, op een correcte maar versimpelde wijze, in te schrijven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel.*

- Realisatie 2,4 Divers: N.v.t. , Een beetje, Neutraal, Volledig
Meest tevreden De leerlingen hebben geleerd wat er zoal komt kijken voor het realiseren voor de uitvoering van een dergelijk project.
Verbeterpunten Het aangeven van richtlijnen voor een ondernemersplan is heel nuttig voor de leerlingen.
Sommige groepjes hebben geen idee wat er zoal komt kijken voor het opbouwen van een ondernemersplan.
Het geven van ruimte aan de groepen om elkaar te helpen bij de opbouw van het ondernemersplan.
Opmerking Bij de meeste scholen ligt niet het accent op het fictief inschrijven / oprichten van een eigen onderneming.

Ondernemen Leerdoel A2b: De leerling kan een ondernemingsplan ontwerpen. *De leerling toont dit door een plan op te stellen waarin minimaal een duidelijk antwoord wordt gegeven op de vragen; Wat wil ik? Wat ga ik doen?*

- Realisatie 4,2 1 x Neutraal 2 x Bijna Volledig 2 x Volledig
Meest tevreden De antwoorden van de scholen zijn zeer divers:
Het uitgewerkte plan in combinatie met het logboek.
Het proces voor de leerlingen.
De verwoording, waarom hun idee het beste is.

Het enthousiasme van de (goede) leerlingen en het elkaar kunnen motiveren.

Verbeterpunten Het uitstelgedrag van de minder gemotiveerde leerlingen. Voor leerlingen die het niet in zich hebben, kan het een lijdensweg zijn. Sommige groepjes hebben ideeën, die te groot zijn om te realiseren.

Opmerking Geen

Ondernemen Leerdoel A2c: De leerling kan reclame maken voor zijn bedrijf. De leerling toont dit leerdoel door aan derden zowel mondeling als schriftelijk de unieke voordelen van zijn of haar idee heeft genoemd, een persbericht heeft verstuurd en promotiematerialen heeft samengesteld

Realisatie 3,8 2 x Neutraal, 2 x Bijna Volledig, 1 x Volledig

Meest tevreden Hele mooie flyers, websites, logo's en dergelijke

Verbeterpunten Koppelen aan vakoverstijgend onderwijs.

Opmerking Ook hierin komt naar voren, welke Iln goed zijn en welke minder.

Ondernemen Leerdoel A2d: De leerling kan zijn ondernemingsplan uitvoeren. De leerling toont dit leerdoel door het plan uit te voeren en over te dragen aan het goede doel

Realisatie 4,4 3 x Bijna Volledig 2 x Volledig

Meest tevreden Het enthousiasme en de uitvoering.

Verbeterpunten Diversen. Tijdnood in deze fase wordt vaker aangegeven, waarbij sommige groepen juist heel snel klaar waren. Ook bij de voorbereiding op hun presentatie / omgekeerde Goede doelendag kan de beschikbare tijd een probleem zijn.

Opmerking Over het overdragen aan het Goede doel is geen antwoord gegeven

Ondernemen Leerdoel A2e: De leerling kan zijn onderneming uitdragen. De leerling toont dit leerdoel in zijn logboek te bewijzen dat het project onder de aandacht van klanten is gebracht.

Realisatie 3,6 2 x Een beetje, 1 x Bijna volledig, 2 x Volledig

Meest tevreden De presentaties zagen er goed uit; wat ze hebben bereikt en hebben gedaan.

Verbeterpunten Het bereiken van een grotere doelgroep, dan de school alleen, is voor de Iln moeilijk.

Opmerking Het halen van dit leerdoel is niet voor alle leerlingen weggelegd.

Goed besluit Leerdoel A2f: De leerling kan reflecteren op zijn ervaringen met ondernemend onderwijs. De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek een reflectie te plaatsen waarin de vraag wordt beantwoord en onderbouwd of dit ondernemend onderwijs passend is.

Realisatie 4,6 2 x Bijna volledig, 3 x Volledig

Meest tevreden De leerlingen konden heel goed reflecteren over het project, verbeterpunten en of ondernemend onderwijs iets voor hen is.

Verbeterpunten Het logboek heeft teveel herhaling.

Opmerking De reflectie blijkt niet zozeer uit het logboek, maar uit de presentaties.

Schoolspecifieke doelen

Alle scholen hebben een eigen schoolspecifiek doel.

Cosmicus Het Cosmicus heeft aan JdB als extra specifiek doel Leiderschap. Leiderschap is veel breder dan Ondernemerschap. Leiderschap is leren voor jezelf opkomen; het initiatief durven nemen.

Dit leerdoel is vooral bereikt door die leerlingen, die zich uitgedaagd voelen.

Voor de leerlingen die zich minder uitgedaagd voelden, is dit schoolspecifiek leerdoel minder geslaagd.

- Goois Lyceum Ondernemerschap komt in de gehele onderbouw van het Gymnasium in de jaargangen 1 t/m 3 terug als onderdeel van Capita Selecta. Het Goois Lyceum wil met Ondernemerschap de Gymnasiasten 21 eeuwse vaardigheden meegeven, zoals samenwerken, presenteren en dergelijke. Capita Selecta wordt in het 1e halfjaar gegeven en Jij de Baas in het 2e halfjaar. Aan het vak Ondernemerschap wordt 2 uur per week besteed. Geen opmerkingen over sterke kanten en verbeterpunten.
- Roland Holst De mentoren te laten bepalen of ondernemende leerlingen zich kunnen profileren. Daarbij wordt een verband gelegd met Beeldende vorming en TMA (Taal en maatschappij) De mentoren hebben een goed beeld gekregen over ondernemende leerlingen. De nadruk op het schoolspecifieke doel zal meer worden benadrukt, waarbij de koppeling met Beeldende vorming en TMA versterkt zal worden.
- Veenlanden Een beetje richting talentontwikkeling; weg van de zessencultuur. In die goede cijfers hebben, moeten wat anders c.q. meer kunnen doen. Het Entreprenasium biedt de mogelijkheid tot differentiatie in het onderwijs. Als 2e extra leerdoel heeft Veenlanden het Vecon en EBCL Certificaat. Ondernemers dienen een goede bedrijfseconomische basis te hebben. Veenlanden draait hier al jaren met succes mee. Dit schoolspecifieke doel is volledig geslaagd. De toekomst moet uitwijzen of het ook is gerealiseerd.
- CMC Het Cosmicus Montessori College heeft als eigen leerdoel binnen / buiten leren. Hiermee wordt bedoeld, dat de leerlingen niet alleen binnen de school leren, maar ook door de interactie met leren buiten de school. Daarbij is Jij de Baas gekoppeld aan de docenten van het vak Wereldburger.

Evaluatie Jij de Baas

Alle scholen zijn enthousiast over Jij de Baas. Het project zal op alle scholen onderdeel van het programma blijven. De aangebrachte wijzigingen zijn hoofdzakelijk van organisatorische aard.

De geïnterviewde scholen geven aan de volgende wijzigingen te willen doorvoeren:

- Meer aandacht besteden aan het creatieve proces van de leerlingen, zodat zij tot een goed en haalbaar idee kunnen komen.
- Het creatieve en leerproces van de leerlingen explicieter maken.
- Betere afstemming over de doelstellingen met de goede doelen.
- Logboek redigeren en digitaal maken.

Doorstroming

Het vervolgprogramma is niet voor de scholen niet eenduidig. Op de meeste scholen wordt hierover nog nagedacht. Daarbij hebben de scholen eigen ideeën over vervolgprogramma's in relatie tot diverse opleidingstromingen (Technasium, en dergelijke).

De leerlingen moeten het echter wel zelf willen.

Afsluitende opmerking

De belangrijkste taak van de begeleider is het bewaken van het proces. De groepjes dienen zelf het tempo te bepalen, waarbij de begeleider dient te bewaken dat het gehele proces wordt doorlopen.

Bijlage 4

Vragenlijst enquête Project Jij de Baas

- 1.a Wanneer is uw school begonnen met Jij de Baas? **Jaartal**
 1.b Wat was de voornaamste reden / aanleiding? (of 2 redenen)
 1.c Welke klassen doen mee? (Mavo, Havo, VWO + Schooljaar)

	Schooljaar
Mavo ja / nee	x
Havo ja / nee	x
VWO ja / nee	x

- 1.d Heeft u het volledige programma Entreprenasium opgenomen in uw schoolplan? **Ja / nee**
 1.e Welke klassen doen mee? (Mavo, Havo, VWO + Schooljaar)

	Schooljaar
Mavo ja / nee	x
Havo ja / nee	x
VWO ja / nee	x

- 1.f Zo nee, bent u dit van plan in de toekomst? **Ja / nee**
 1.g Waarom bent u dit niet van plan?

Jij de Baas Leerdoel A1: De leerling kan een positieve bijdrage leveren aan de samenleving.

De leerling demonstreert dit via een betrokken en verantwoordelijke houding tijdens de activiteiten van het project Jij de Baas.

- 2.a1 Is het leerdoel naar uw mening gerealiseerd?
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
 2.a2 Waarover bent u het meest tevreden?
 2.a3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Jij de Baas leerdoel A2: De leerling kan een weloverwogen keuze maken voor het verder verkennen van maatschappelijk ondernemend onderwijs.

De leerling demonstreert dit door op grond van zijn ervaringen met Jij de Baas of andere maatschappelijk ondernemende ervaringen zijn keuze logisch en consistent te onderbouwen.

- 2.b1 Is het leerdoel naar uw mening gerealiseerd?
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
 2.b2 Waarover bent u het meest tevreden?
 2.b3 Wat was het belangrijkste knelpunt?
 2.c1 Jij de Baas Heeft u **aanvullende schoolspecifieke doelen**? **Ja / nee**
 2.c2 Wat zijn deze?
 Informatie / documentatie opvragen. (denk aan profilering school versus motivatie van Iln)
 2.d1 Jij de Baas Zijn de **aanvullende schoolspecifieke doelen** gerealiseerd?
N.v.t Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
 2.d2 Waarover bent u het meest tevreden?
 2.d3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Goed doel Leerdoel A1a: De leerling kan een weloverwogen keuze voor een goed doel maken.

De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek overtuigend te argumenteren dat de keuze vanuit het eigen hart is.

- 3.a1 Is het leerdoel uw mening gerealiseerd
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
 3.a2 Waarover bent u het meest tevreden?
 3.a3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Goed idee Leerdoel A1b: De leerling kan een origineel idee voor een goed doel bedenken.

De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek dat het idee uit zichzelf is voorgekomen, en niet van iemand anders is afgekeken.

- 3.b1 Is het leerdoel uw mening gerealiseerd
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 3.b2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 3.b3 Wat was het belangrijkste knelpunt?
- 3.c1 Heeft u **aanvullende schoolspecifieke doelen?** **Ja / nee**
 Wat zijn deze?
- 3.d1 Zijn de **aanvullende schoolspecifieke doelen** gerealiseerd?
N.v.t Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 3.d2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 3.d3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Ondernemen Leerdoel A2a: De leerling kan een eigen bedrijf oprichten.

De leerling toont dit leerdoel door zich als fictief, op een correcte maar versimpelde wijze, in te schrijven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel.

- 4.a1 Is het leerdoel uw mening gerealiseerd
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 4.a2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 4.a3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Ondernemen Leerdoel A2b: De leerling kan een ondernemingsplan ontwerpen.

De leerling toont dit door een plan op te stellen waarin minimaal een duidelijk antwoord wordt gegeven op de vragen; Wat wil ik? Wat ga ik doen?

- 4.b1 Is het leerdoel uw mening gerealiseerd
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 4.b2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 4.b3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Ondernemen Leerdoel A2c: De leerling kan reclame maken voor zijn bedrijf.

De leerling toont dit leerdoel door aan derden zowel mondeling als schriftelijk de unieke voordelen van zijn of haar idee heeft genoemd, een persbericht heeft verstuurd en promotiematerialen heeft samengesteld

- 4.c1 Is het leerdoel uw mening gerealiseerd
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 4.c2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 4.c3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Ondernemen Leerdoel A2d: De leerling kan zijn ondernemingsplan uitvoeren.

De leerling toont dit leerdoel door het plan uit te voeren en over te dragen aan het goede doel

- 4.d1 Is het leerdoel uw mening gerealiseerd
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 4.d2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 4.d3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Ondernemen Leerdoel A2e: De leerling kan zijn onderneming uitdragen.

De leerling toont dit leerdoel in zijn logboek te bewijzen dat het project onder de aandacht van klanten is gebracht.

- 4.e1 Is het leerdoel uw mening gerealiseerd

- Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet**
- 4.e2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 4.e3 Wat was het belangrijkste knelpunt?
- 4.f1 Heeft u **aanvullende schoolspecifieke doelen**? **Ja / nee**
 Wat zijn deze?
- 4.g1 Zijn de **aanvullende schoolspecifieke doelen** gerealiseerd?
N.v.t Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 4.g2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 4.g3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Goed besluit Leerdoel A2f: De leerling kan reflecteren op zijn ervaringen met ondernemend onderwijs.
De leerling toont dit leerdoel door in zijn logboek een reflectie te plaatsen waarin de vraag wordt beantwoord en onderbouwd of dit ondernemend onderwijs passend is.

- 5.a1 Is het leerdoel uw mening gerealiseerd
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 5.a2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 5.a3 Wat was het belangrijkste knelpunt?
- 5.b1 Heeft u **aanvullende schoolspecifieke doelen**? **Ja / nee**
 Wat zijn deze?
- 5.c1 Zijn de **aanvullende schoolspecifieke doelen** gerealiseerd?
N.v.t Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 5.c2 Waarover bent u het meest tevreden?
- 5.c3 Wat was het belangrijkste knelpunt?

Evaluatie Project Jij de Baas

- 6.a U heeft veel vragen beantwoord over de leerdoelen. Zou het programma opnieuw in deze vorm uitvoeren?
Volledig Bijna volledig Neutraal Een beetje Helemaal niet
- 6.b Wat zou u dan wijzigen en waarom?
- 6.c Heeft u van te voren beoordelingscriteria opgesteld? **Ja / nee**
- 6.d Wat zijn de beoordelingscriteria?
- 6.e Heeft u een (schriftelijke) evaluatie van het project Jij de Baas?
 Zo ja, mag ik daarvan een kopie ontvangen?

Doorstroming Entrepasium

- 7.a1 Aan welke criteria moet een kind voldoen om door te stromen naar het Entrepasium?
- 7.a2 Wat ging goed?
- 7.a3 Wat waren de verbeterpunten?
- 7.b1 Heeft u uit de evaluatie een goed beeld gekregen of de leerlingen door kunnen stromen naar het Entrepasium? **Ja / nee**
- 7.b2 Wat ging goed?
- 7.b3 Wat waren de verbeterpunten?

Afsluiting

Heeft u aanvullende opmerkingen?